

МУҒАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ

БИЛИМЛЕНДИРИҮ

Илимий-методикалық журнал

№ 2/3 2025

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2025

2/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы гуўалық берилген.*

Нөкис

2/3-сан 2025

март - апрель

*Қарақалпақстан Республикасы мектепке шекемги хәм мектеп билимлендириуи
министрлиги, Қары Ниязий атындағы Тәрбия педагогикасы миллий институты
Қарақалпақстан филиалы*

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Сабит НУРЖАНОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Сапардурды АБАЕВ	Ойниса МУСУРМОНОВА
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Сафо МАТЧОН
Мавлюда АЧИЛОВА	Шукурулло МАРДОНОВ
Азизжан АБДАЗИМОВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Шухрат АБДУЛЛАЕВ	АбдимуратЕСЕМУРАТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Даулетназар СЕЙИТКАСЫМОВ
Злийха ОРАЗЫМБЕТОВА	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Мансурбек ОНГАРОВ	Раъно ОРИПОВА
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Норим РАХМАНОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ	Муқаддас РАХМАНОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Светлана СМИРНОВА (Москва, Россия)
Гулзабира БАБАШЕВА	Тажибай САПАРБАЕВ
Умида БАҲАДИРОВА	Мухаббат САЛАЕВА
Фархад БАБАШЕВ	Гўзал СОДИҚОВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Улбосын СЕЙТЖАНОВА
Гулбахар БЕКИМБЕТОВА	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Комил ГУЛЯМОВ	Нурзода ТОШЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Дилдора ДАВРОНОВА	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Алишер ЖУМАНОВ	Амангелди ҚАМАЛОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Тажиқал КУДАЙБЕРГЕНОВА
Холбой ИБРАГИМОВ	Ойбахор ШАМИЕВА
Шохида ИСТАМОВА	Ризамат ШОДИЕВ
ВОХИД КАРАЕВ	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Сарсенбай КАЗАХБАЕВ	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Мохира КУВВАТОВА	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Джавдод ПЎЛАТОВ	Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Пердебай НАЖИМОВ	Гавхар ЭШЧАНОВА
Асқарбай НИЯЗОВ	Қонысбай ЮСУПОВ
	Гулара ЮСУПОВА

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХЭМ ӘДЕБИЯТ

Jalgasbaeva G.J. Filolog-studentlerdin leksikalıq kompetenciyaşın frazeologiyalıq birlikler arqalı jetilistiriş _____	7
Palimbetova D.T. Qoraqalpoq lingvomadaniyatida “Shaxsiy masofa” kontseptining tahlili _____	12
Tuxtayeva M.Sh. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning nutq madaniyatini takomillashtirish _____	18
Omanova M.A. O‘quvchilarni badiiy asarni tahlil va talqin qilishga o‘rgatish usullari _____	23
Allayorov T.R., Dosanov N.X. O‘zbek tilida texnik terminlarning sintaktik yo‘l bilan yasalishi _____	29
Аллаёров Т.Р. Ўзбек тили дарсларда нуткий кўникмаларни интерфаол усуллардан фойдаланган ҳолда ташкил қилиш _____	35
Mustafayeva N. Nutqiy ko‘nikmalarni takomillashtirishda pragmatik kompetensiyani rivojlantirishning ahamiyati (Oliy ta‘lim muassasalari talabalari misolida) _____	41
Xonova D.B. Rus tilini o‘qitishda gapirishni rivojlantiruvchi texnikalarni takomillashtirish (iqtisodiyot yo‘nalishi talabalari misolida) _____	52
Бекбергенов Х.У. Структурно-семантические особенности исходного падежа в каракалпакском языке и способы их выражения в английском языке _____	62
Нуратдинова Н.Б. Психолого-педагогические подходы к обучению предлогам английского языка учащихся общеобразовательных школ _____	70
Abdullaeva D.A. Methodological platform for future foreign language teachers studying english and ways for its implementation _____	78
Sattarov B.I. The role of speech skills in improving communicative competence in foreign language classes for students of non-philological education _____	85

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Nauruzbaeva A.S. Klass jamaatiniń tárbiyalıq imkaniyatların diagnostikalaw _____	93
Baxadirova F.M. Mektep oqıwshılarının tárbiyalıq dárejesin diagnostikalaw jolları _____	98
Zaynitdinova M.A. Ta‘lim nazariyalari va ularning amaliyotga tatbiqi _____	104
Zaynitdinova M.A. Summativ va formativ baholash tizimi _____	107
Sobirov B.B. Oliy ta‘lim tizimini rivojlantirishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish _____	113
Baybayeva M.X., Egamberdiyeva Y.F. Xorijiy tajribalar asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy sifatlarini shakllantirish _____	120
Abdullayeva N.M. Innovatsion pedagogika rivojining strategik yo‘nalishlari _____	129
Abduraxmonov Yo.A. Umumta‘lim maktab direktor o‘rinbosarlari faoliyati samaradorligini oshirishda variativ dasturlardan foydalanish _____	137
Sattarov B.I. Talabalarda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda neyropedagogika qonuniyatlaridan foydalanish usullari _____	142
Xasanova Z.M. Raqamli iqtisodiyot davrida oliy ta‘limni rivojlantirishning innovatsion strategiyalari _____	148
Isoxonov J.H. Oliy ta‘lim muassasalarida strategik boshqaruv tizimini shakllantirish _____	155
Kushimova M.J. Kredit-modul tizimi sharoitida didaktik kompetensiya: nazariy va amaliy jihatlar _____	160
Toshmurodova M.N. Umumta‘lim muassasalarida o‘qituvchilarning inklyuziv tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida boshqarish tamoyillari _____	170
Buriyeva X.B. Oliy ta‘limni raqamlashtirish sharoitida o‘quv jarayonini boshqarish mexanizmlari _____	177
Эгамбердиев Ф.Б. Ўқитувчиларнинг инновацион фаолияти бошқарув объекти сифатида _____	188
Sodiqov R.T. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablarini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini _____	192

Jumanova F.U. Pedagogika yo‘nalishidagi oliy ta‘lim muassasalarining ma‘naviy-ma‘rifiy ishlari fonida bo‘ljak o‘qituvchilarda innovatsion kompetentligini sintezlash	197
Narimbaeva L.K. Oliy ta‘lim muassasasi talabalarida yetakchilik fazilatlarini shakllantirishning psixologik va pedagogik sharoitlari	203
Бабаниязова Н.П. Современные научные подходы к цифровизации образования: преимущества, ограничения и перспективы	208
Джанабаева А. Роль дисциплины «педагогика» в формировании методической компетентности будущего учителя иностранного языка	220
Абдулхаева М.Б. Деонтологические подходы к оценке качества обучения в вузе	232
Маманазарова Н.К. Нейромаркетинг в образовании: эмоции как ключ к успеху	237
Nuratdinova J.S. Approaches to Improve Professional Communication Skills (for agricultural students)	245
Smanova A., Spanalieva G. Application of the case-study method in the organization of independent work of students	249

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ХЭМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Safaraliyev A. A. Amir Temur jang san‘atida psixologik ta‘sir etish usullarining tutgan o‘rni	255
Yunusova Sh. Abu Rayhon Beruniyning ilmiy merosi yosh avlodga buyuk merosdir	259
Negmatova Sh.Sh. Samarqand jadidlari ma‘naviy-ma‘rifiy faoliyatining rivojlanish tendensiyalari	263
Толегенова С.А., Согулкинар Д.А. Лабиринты отчуждения в произведениях Ф.Кафки и Ф.М. Достоевского: от Грегора Замзы до Радиона Раскольникова	268

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Djaykov G., Allamuratova N.K., Saxonova L.J. Tibbiy signal va ma‘lumotlarni real vaqt rejimida tahlil qiluvchi intellektual dasturiy ta‘minot yaratish	277
Rustemov A.T. “Media savodxonlik”, “Media kompetentsiya”, “Talabalarning mediasavodxonligi” tushunchalarining mazmuni, tuzilishi va o‘zaro bog‘liqligi	282
Avazov G‘. B. Bo‘ljak texnologiya fani o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatiga tayyorlashda kreativ kompetentligini rivojlantirish metodlarining pedagogik-psixologik imkoniyatlari	287
Alkarova F.N. Umumta‘lim maktablarida texnologiya fani o‘qituvchilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishini takomillashtirish masalalari	294

БАСЛАҒЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Klicheva Z.P., Seitmuratova V.J. Mektepke shekemgi jastag‘i balalardn tayanish kompetensiyalarin qaliplestirivde qaraqalpaq xaliq erteklerinih ahmiyeti	302
Karimova G. I. Kompetentsiyaviy yondashuv asosida bo‘ljak boshlang‘ich ta‘lim mutaxassislarini kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish	310
Matyakubova N.A. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini pirls xalqaro baholash sinovlariga asoslangan o‘qish savodligini baholashda discovery learning modeli misolida	315
Ғаниева А.З. Мактабгача таълимда дуал таълим орқали инновацион бошқарувнинг сифатини баҳолаш индикаторлари ва мезонлари	323
Shukirullaeva S.A. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining refleksiv kompetentsiyasini shakllantirish	334
Gimazutdinov R.G. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan badminton mashg‘ulotlarini olib borish uslubiyati	337
O‘razaliyeva S.T. Maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy tilni o‘rgatishda art texnologiyalarining o‘rni	345
Tursunboyeva M.D. Bolalarni maktabgacha ta‘lim tashkilotiga ijtimoiylashtirishda ota-ona va tarbiyachining roli	348

Maripova N. X. Таълим кластери бўлажак тарбиячиларни инновацион фаолиятга тайёрлашнинг интеграцион муҳити сифатида	351
Urmonova T. I. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	355
Mambetaliev Q. A. Бошланғич таълимда она тилини ўқитишнинг замонавий усуллари	361
Farmonov O' .N. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda didaktik o'yinning ahamiyati	364
Atabekov F. O. Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy holatini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	369
Azamatova D. Sh. Individual ta'lim muhitida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashning individual-psixologik shart-sharoitlari va xususiyatlari	373
Teshabayeva Z. S., Normurodova S. L. Maktabgacha ta'lim tashkiloti turli yosh guruhi tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy munosabatlarni shakllantirish texnologiyalari	377
Kodirova M. E. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida harakatli o'yinlarni tashkillashtirish va bolalarda axloqiy sifatlarni rivojlantirish (tayyorlov guruhi misolida)	381
Shanasirova Z. Yu. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'limning pedagogik texnologiyasi	385
Ahadova R. A. Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga qiziqirishda innovatsion STEAM dasturlarining qo'llanilishi	391
Abdunazarova Z. X. Bo'lajak boshlangich sinflarda ekologik madaniyatni shakllantirish mazmuni va falsafiy xususiyatlari	397
Xurvaliseva T. J. Эмоциональное развитие детей дошкольного возраста	406

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Pirmatova N. Maqom san'ati: an'analardan zamonaviy ijodgacha	410
Saidqulova G. O. Pedagogik oliy ta'lim muassasalarida musiqa o'qitish metodikasini takomillashtirish mexanizmlari (maktabgacha ta'lim yo'nalishi misolida)	417

СОЦИАЛЛЫҚ ПЕДАГОГИКА

Buvorayeva G. Sh. O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishning ta'limiy-tarbiyaviy mexanizmlari	422
Maxmudova S. A. O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirishning innovatsion texnologiyalari	426
Tulishov G' .R. Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ kompetentligining tuzilmasi, mazmuni va o'ziga xosligi tushunchalar tizimi	430
Jabborova Yu. H. Maktab direktorlarining boshqaruv faoliyatini baholashda konseptual yondashuvlar	441
Erkinova S. O'zbekiston yoshlari iqtisodiy ijtimoiylashuvda etnik omillar ta'sirining psixologik xususiyatlari	448
Nazarova F. X., Nizamova Sh. I. Oliy ta'lim tizimini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda rivojlangan mamlakatlar modellari tatbig'i	453
Uzaqov N. H. Raqamli ta'lim jarayonlarini boshqarishda ta'lim tizimini modellashtirishning asosiy o'rni	458
Isoqov J. Z. Bolalarni sport turlariga saralab olishda psixologik temperament xususiyatlari	465
Yuldashev N. B. Inson resurslarini boshqarishning nazariy kontseptual asoslari	470
Miskinova D. N. Ta'lim muassasalarining moliyaviy xo'jalik faoliyatini boshqarish	475
Nazarova F. X., Jonibekov J. J. Raqobatbardosh tibbiy xizmatlarni tashkil etishning zamonaviy talablari	480
Xolmatova S. K. Kredit modul tizimida mustaqil ta'lim ishlarini tashkil etishda xorijiy tajribalar	484

Mutalova D. A. Chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo muloqot muammosi	489
Дониёров С.М., Нуриева У. Б. Методологические аспекты управленческой деятельности менеджмента в учебном заведении	493

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХЭМ СПОРТ

Ҳақубов А.М. Jismoniy tarbiya: ta'lim, salomatlik va psixologik rivojlanishning integratsiyasi	501
Джурабеков Э.Т. Жисмоний тарбия дарсларида талабаларнинг жисмоний сифатларини ошириш	505
Холиқов В.Х. Kurashchilarda egiluvchanlik sifatini rivojlantirish metodikasi	509
Джурабеков Э.Т. Замонавий жамият ҳаётида жисмоний тарбия ва спортнинг ўрни	516
Samadova O'X. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarida kasbiy kompetentsiyaga asoslangan yondashuv	520
Karimov D.A. Jismoniy tarbiya va sport darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning jihatlari	525
Soatov E.M. Talabalarda kurash sporti bo'yicha amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish	530
Ziyoev O. T. 5-7 yoshli bolalar o'rtasida futbol o'yini elementlaridan foydalangan holda jismoniy tarbiya metodikasini takomillashtirish usullari	537
Эрдонов О.Л., Махмудов В.В. Значимость спортивно - массовых, физкультурно-оздоровительных мероприятий в формировании здорового образа жизни студенческой молодежи	543
Эрдонов О.Л. Спортивно-массовые и оздоровительные мероприятия с элементами соревновательной деятельности в образовательном	549

CHET TILLARNI O'QITISHDA MADANIYATLARARO MULOQOT MUAMMOSI

Mutalova D. A.

CHDPU Maktabgach ta'lim kafedrasi dotsenti p.f.f.d(PhD)

Таянч сўзлар: чет тилларни ўқитиш, маданиятаро мулоқот, филология, муаммо.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, межкультурная коммуникация, филология, проблема.

Key words: teaching foreign languages, intercultural communication, philology, problem.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo muloqot muammosi ko'rib chiqiladi. Chet tillarni o'qitishning asosiy vazifasi hozirgi vaqtda tilni haqiqiy va to'liq muloqot vositasi sifatida o'rganishdir.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье рассматривается проблема межкультурной коммуникации в обучении иностранным языкам. Поскольку, основная задача преподавания иностранных языков в настоящее время, это обучение языку как реальному и полноценному средству общения.

SUMMARY:

This article deals with the problem of intercultural communication in teaching foreign languages. Since, the main task of teaching foreign languages at the present time is teaching the language as a real and full-fledged means of communication.

Chet tillarni o'qitish va madaniyatlararo muloqotning yaqin aloqasi va o'zaro bog'liqligi shunchalik aniqki, ular uzoq muddatli tushuntirishlarga muhtoj emas. Har bir chet tili darsi madaniyatlararo chorrahasi bo'lib, madaniyatlararo muloqot amaliyotidir, chunki har bir xorijiy so'z xorijiy davlat va xorijiy madaniyatni aks ettiradi: har bir so'zning orqasida milliy tushuncha bilan bog'liq dunyo g'oyasi mavjud.

Chet tillarni o'qitishning asosiy vazifasi hozirgi vaqtda tilni haqiqiy va to'liq muloqot vositasi sifatida o'rganishdir. Ushbu muammolarni hal qilish faqat nazariy asosda amalga oshirilishi mumkin. Bunday bazani yaratish uchun bizga:

√ filologiya bo'yicha nazariy ishlar natijalarini xorijiy tillarni o'qitish amaliyotiga birlashtirish;

Tillar va madaniyatlarning barcha farqlari ularni taqqoslashda aniqlanadi. Biroq, dunyodagi til rasmlari darajasida bu farqlar ko‘rinmaydi va turli tillarning so‘zlari aldamchi ekvivalentdir. Bu chet tillarni o‘qitish amaliyotida katta qiyinchiliklarga olib keladi. Yana bir bor ta'kidlaymizki, bu muammolarning barchasi faqat kamida ikkita tilni (mos ravishda, madaniyatlarni) – xorijiy va mahalliy qiyosiy o'rganish bilan aniqlanadi. Shunday qilib, ular chet tillarni o'qitish amaliyotida ma'lum bir suv osti toshini taqdim etadilar, bu esa o‘quvchilarning ona tilini bilmagan chet tili o'qituvchilarini, Daryo ishlab chiqarish va aloqa sohasidagi yashirin qiyinchiliklarni ko'rishga qodir emas.

Shunday qilib, madaniy ma'nodan individual ma'noga o'tish. Ko‘rib turganingizdek, ushbu o‘tishning ta'siri madaniy ahamiyatga ega bo'lgan prizma orqali o‘z xususiyatlarini, qurilmalarini loyihalashda namoyon bo'ladi. Bu barcha odamlar "shifrlash" va "parolini hal qilish" turli mexanizmi bor va ko'p sabablarga bog'liq, chunki, muloqot, bu to'siq, psixologik deb ataladi, eng qiyin bo'ladi, deb ishoniladi.

Chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish muammosini ko'rib chiqib, biz til bilan muloqot muammosini ijtimoiy-lingvistik hodisa sifatida ko'rib chiqamiz.

FOYDALANILGAN ABAYOTLAR:

1. Акрамов М. Р. Психолого-педагогические особенности экологического образования //The Way of Science. – 2014. – С. 78.
2. Акрамов М. Р. et al. Шахс касбий йўналганлиги ривожланишида масъулиятлиликнинг аҳа- мияти //Молодой ученый. – 2021. – №. 11. – С. 259-261.
3. Акрамов М. Р. Конфликт и его социально-психологические свойства //Молодой ученый. – 2021. – №. 6. – С. 293-295.
4. Акрамов М. Р. Проблемы изучения психологических особенностей развития экологического сознания по ва ясвину //science and world. – 2013. – С. 117. Назаров А. Психологические особенно- сти руководителей, влияющие на принятие управленческих решений //Молодой ученый. – 2019. – №. 44. – С. 298-300.
5. Yusupov O. N. Expression of intercultural differences in translation //International Journal of World Languages. – 2021. – Т. 1. – №. 2.